

יואב שורק

שמונה שנות 'השילוח': סיכום ביניים

כמה מחשבות על דרכו של כתב העת, ודברי תודה, מאת העורך היוצא

למקום של כבוד בשיח האקדמי והתרבותי הישראלי. החברה הישראלית בחלקה הגדול אוהזת בעמדות כאלה, אך על פי רוב 'רק' כעמדה אינטואיטיבית, ולא כעמדה אינטלקטואלית. 'השילוח' נועד לטפח את החשיבה והשיח בכיוונים אלה, ולהציף אל התודעה את התשתית הרעיונית שעומדת ביסוד העמדות הללו.

המטרה השנייה, והחשובה לא פחות, היא העלאת רף האיכות של הדיון הציבורי בישראל. מדינה וחברה העומדות בפני אתגרים גדולים ודילמות נוקבות ראויות להרבה יותר ממאמרי 'שכנע-את-המשוכנעים' של 400 מילה, שהם ה'מיטב'

עם רדת הגיליון הזה לדפוס, אני מסיים את משמרתי כעורך ראשי של 'השילוח' – משמרת שהחלה עם ההחלטה על ייסודו של כתב העת, באביב של תשע"ו (2016), כמפעל ישראלי של "קרן תקווה", מיסודו של זלמן ברנשטיין ע"ה. כפי שניתן לראות בעמוד השער של גיליון זה, מפעלי הקרן בישראל, ובתוכם 'השילוח', יצאו כעת לעצמאות ומתנהלים מעתה תחת "המרכז לחירות ישראלית".

במשך שנות עריכת 'השילוח' הגדרתי את מטרתו ככפולה: הראשונה, במה לעמדות בעלות יסודות של לאומיות, של שמרנות, של מסורתיות – עמדות שאינן זוכות

מן הציבור. במחשבה לאחור, תפיסה זו של מהותו של כתב עת נטבעה כי ככל הנראה מכתב העת 'נקודה' (1980-2010) שקראתי באדיקות בנעוריי ושבהמשך אף זכיתי ליטול בו חלק.

עוד עקרון ש'סחבתי' איתי מעריכות קודמות הוא השמירה על גיוון נושאי. כתב עת שאינו דיסציפלינרי מכנס אל קהילת קוראיו אנשים בעלי תחומי עניין שונים. המנוי מקבל אותו לביתו כמה פעמים בשנה, ותמיד יחפש בו דברים המעניינים אותו ומדברים אל ליבו. אשר על כן חשוב לשמור על גיוון בכל גיליון – למרות היתרונות התוכניים שיש לעיתים ב'גיליונות נושא', המאפשרים דיון רב-ממדי בנושאים חשובים.

*

במשך השנים 'השילוח' הצליח לבסס לעצמו מעמד ככתב עת מוביל, ולהעלות אל השיח הציבורי שורה של סוגיות חשובות. אני שמח ששימשנו במה למאמרים שעוררו עניין או פעולה, כמו למשל הביקורת על נאום השבטים, ניסוחה של 'תוכנית ההכרעה', המאמר של השופט סולברג על עילת הסבירות, או הביקורת על תזת 'שומרי הסף'; ולא פחות מכך, על כך שאפשרנו לדעות לא מקובלות לקבל במה חיונית (כמו המאמר שלי על כשל הלגיטימציה של חד מיניות, המאמרים על פרשת ילדי תימן, הפולמוס על משבר האקלים והביקורת על צורת ההפעלה של צה"ל). גילינו עם השנים שמאמרים לא מעטים ב'השילוח' שימשו כחלק מחומרי הקריאה בקורסים אקדמיים, צוטטו בפסקי דין חשובים, או היוו בסיס לדיונים בוועדות הכנסת. כתב-העת הצליח להעמיק בשלל סוגיות של מדיניות ציבורית,

שמציעה העיתונות הרגילה. באמצעות פרסום מאמרים יסודיים וארוכים, על שאלות מדיניות-ציבוריות והגות כאחד, 'השילוח' מציב סטנדרט חדש – וגם מוכיח שלבני הדור הזה יש עניין וסבלנות לדיוני עומק.

בעיניי, אחת המטלות המונחות לפתחו של עורך או כתב המבקשים לתרום לחברה שהם חיים בה היא לבטא כבוד כלפי החברה וכלפי השיח. השתדלתי ליצור ב'השילוח' במה שיש בה כבוד לקוראים, לזמנם ולתבונתם; ושיש בה כבוד גם לדעות אחרות, גם כאלו המבוקרות בחריפות. הכבוד מופנה גם אל המסורת: באמצעות מדור 'קלאסיקה עברית' נתנו את דעתנו לאוקיינוס היצירה שנכתבה בשפתנו לאורך הדורות וליוצריה, במעין מחווה ל'השילוח' הישן, זה שייסדו קלונימוס זאב ויסוצקי ואחד-העם באודסה, כתב עת שזכה להיות שותף בכיר בתחיית העברית.

טעמי האישי כעורך בא לידי ביטוי, בין השאר, בשני עקרונות שבהם נבדל 'השילוח' מרוב כתבי העת. הראשון הוא הפיכת כתב העת לכמה פתוחה בבסיסה. כמעט כל העיתונות מושתתת על כתיבה של חברי המערכת, או של כותבים מקצועיים המוזמנים על ידה; לעומת זאת, רוב המאמרים שפורסמו ב'השילוח' במשך השנים הם מאמרים שנשלחו או הוצעו למערכת על ידי כותבים שונים, לעיתים קרובות מקרב הקוראים הקבועים; באופן זה, כתב העת הופך למעין קהילה מפרה של קוראים וכותבים. נהגתי כך גם בתפקיד העריכה הקודם שלי, במוסף 'שבת' של מקור ראשון, שהוא עד היום החלק היחיד בעיתון המקבל דרך קבע מאמרים לפרסום

סביבו. האומנם מדובר בתקלה היסטורית מקרית, שנבעה מן הדומיננטיות של מפא"י בשנות הייסוד של המדינה, או שיש כאן דבר-מה עמוק יותר?

שאלה חיונית אחרת, שמן הראוי יהיה למצוא לה משיבים, היא שאלת החרדיות. מאז הופעת המודרנה, התגבשה האורתודוקסיה כאסטרטגיית שימור של המסורת היהודית, וקצרה הצלחת במשימה זו. אך במאה העשרים צמחה מתוך האורתודוקסיה החרדיות, ובהמשך היא קיבלה את צורתה הישראלית המיוחדת – צורה העומדת כיום בפני אתגר דרמטי, אתגר הגיוס, העשוי לערער את יסודותיה. לא מדובר רק בסוגיה סוציולוגית של החברה הישראלית, או בשאלה פוליטית של הרכבי קואליציה; מדובר בבחינה מחדש של האידיאה החרדית והתיאולוגיה שלה. האם החברה החרדית, שהפכה לאחד המופעים המרכזיים של היהדות בדור הזה, והעניקה לעם היהודי עוצמה דמוגרפית, זהות יהודית חזקה ומחויבות למסורת, תתגלה בסופו של דבר ככזו שבבסיסה טעות בהבנת משמעותה של היהדות בדורות הללו? ואם אכן תצטרף החברה החרדית למאמץ ההגנה על המפעל הציוני, מה יישאר מן החרדיות ובאיזה מובן?

שאלת החרדיות היא תמונת מראה של שאלה 'יהודית' אחרת, שהתשובה עליה חיונית דווקא ללא-חרדים. איזו צורה צריכה ללבוש היהדות בעידן שיבת ציון? מהי משמעותה של המסורת, של התורה, של היומרה לבשורה לאנושות, בתוך העולם של המאה ה-21 והלאה? האם ומתי תצליח הציוויליזציה הישראלית להוליד מתוכה את הקומה הבאה של היהדות, זו שחייכנו לה לאורך מאות שנות גלות?

ובמקביל לבסס מעין ספרייה של מאמרי עיון בשאלות של הגות כללית, ציונית ויהודית, וכן בסוגיות היסטוריות וספרותיות – שילוב שאני חושב שהוא מסודות כוחו של 'השילוח'.

עם זאת, רק לעיתים נדירות זכינו למאמרי-עומק תרבותיים, שבעיניי ראוי שיהיו גולת הכותרת של כתיבה עיונית. הרי עמדת הסופר המתבונן, עמדת האנתרופולוג, הסוציולוג והפסיכולוג, המקצועיים או החובבים, נוגעת לעיתים בשורשי העניין יותר ממאמר מדיניות כזה או אחר. לא תמיד השאלה החשובה היא איך לנצח; לפעמים השאלה החשובה היא האם אנו רוצים לנצח (עניין שניסיתי לגעת בו במאמרי בגיליון זה). נראה שהמלחמה שעודה ניטשת בדרום מלמדת יותר מכול על גבולות כוחה של המדיניות: משנאזר ברוח לחימה צה"ל התגלה כחזק וחכם, בניגוד לאזהרות (הצודקות) של מי שניתח את כשלו בשנים האחרונות.

גם בשאלות של מדיניות כלכלית, להלך הרוח התרבותי יש לעיתים השפעה מכרעת. אינני מתכוון להפנות כאן למקס ובר, אלא להצביע על הצורך האמיתי במאמרי עומק החודרים לשורשי התרבות. לא תמיד הצלחנו בכך: פרסמנו לא מעט מאמרים על כשלים בשירות המדינה, על ארגוני עובדים, על קביעות ועל הוראה, על החקלאות המתוכננת – מאמרים חשובים מאוד, שאני גאה בהם, אבל עדיין לא פרסמנו מאמר המנתח את השורשים ההיסטוריים והתרבותיים של היותנו 'חברת שכירים'; כלומר כיצד ישראל, חרף האופי היזמי היהודי, התגבשה כחברה המניחה ביסודה את היות העובד שכיר, ומארגנת את הסדריה

השאלה הזאת היא המעסיקה אותי מאז עומדי על דעתי. אותה אני בוחן כבר עשרות שנים, ועל אודותיה פרסמתי מאמרים ואפילו ספר. גם שנותיי ב'השילוח' עדיין לא הולידו בעבורה תשובה של ממש, על אף שאין לי כל ספק שזו, ולא אחרת, השאלה החשובה ביותר הניצבת בפני ישראל כיום, ובפרט בפניו של הדור הצעיר, 'דור הניצחון'. להמשך ברורה של השאלה הזו, ואולי לפריצת דרך לתשובה עליה, אני מתעתד להקדיש את עיקר כוחי בשנים הקרובות.

*

עורך ראשי מוזהה עם כתב-העת, ומטבע הדברים זוכה לתהילה (או ביקורת) – שלעיתים קרובות נשענת על תרומתם והישגיהם של רבים אחרים. מטבע הדברים, המעגלים מקיפים אנשים רבים, ביניהם אנשי מנהלה, עורכים חיצוניים, גרפיקאים ואנשי מחשוב, שלא אוכל לציין את כולם. אסתפק אפוא בשותפים העיקריים.

עושר התחומים שנגע בהם 'השילוח' נזקף לא מעט לזכותו של עמיעד כהן, מנכ"ל המרכז לחירות ישראלית, שהוביל את יצירת כתב העת, הביא לכך שיזכה למעמד ציבורי ולפרסום, ובעיקר דאג כל העת להעשרתו בנושאים ובכותבים ודרבן את המערכת לשמור על רמה גבוהה, על עניין ועל רלוונטיות. צור ארליך, אמן ואומן השפה העברית, שימש מיזמו הראשון של כתב העת כעורך המשנה, השותף הבכיר לכל התלבטות – וכמובן למלאכת העריכה והכתיבה עצמן, ולשמירה קפדנית על רמתו המקצועית והלשונית של כתב העת. החברותא העיקרית במלאכת העריכה הייתה תמיד זו של סגני העורך: דביר שוורץ ויצחק מור בגיליונות הראשונים,

אלון שלו וליאת נטוביץ-קושיצקי לאורך רוב השנים הללו, ויובל סימן-טוב ויאיר רוטשילד בעת האחרונה. קשה לדבר על 'תרומתם' של סגני העורכים, כיוון שמדובר בהרבה יותר מתרומה: רוב מלאכת העריכה, כך הורגל אצלנו, היא מלאכה משותפת. מנהל המערכת, איתן וקספרס, המשיך את עבודתה רבת השנים של דניאל גינזבורג-לויתן (ושל קודמותיה, ניצן ורבקה), שרבים מן הקוראים זוכרים לטובה. איתן מוביל בשנתיים האחרונות את כל ההיבטים הלוגיסטיים והמקוונים ותורם גם לצדדי התוכן; חוכמתו ומסירותו לעבודת 'השילוח' הם נכס שאני מותיר אחריי.

השפה החזותית של כתב העת היא חלק ממסריו. כשהתחלנו לעבוד על 'השילוח' פניתי, כמעט כמובן מאליו, אל דוב אברמסון ואנשי הסטודיו המוכשרים שלו, כדי לעצב יחד עימם את תבניתו של כתב העת ולעמדם אותו במתכונת זו גיליון אחר גיליון – שותפות שהביאה ברכה רבה. מנחם הלברשטט ויוני שלמון מעניקים ל'השילוח', דרך איורי המאמרים ואיורי השער (בהתאמה), את התוספת הלא-מילולית רבת העוצמה, ולעיתים קרובות רבת ההומור והמורכבות, המשלימה אותו. על כישרונם המופלא אין צורך להרחיב; על נועם העבודה איתם, היעילות והמסירות, אני יכול להעיד בתודה.

אמשיך, לפחות בתקופה הקרובה, ליטול חלק מאחורי הקלעים במלאכת עריכת השילוח. אך את מקל ההובלה אני מעביר לעמיתי הצעיר, ד"ר שגיא ברמק, שעד כה קוראי 'השילוח' נהנו בעיקר ממאמריו המצוינים. שגיא בא למלאכה ממקום אחר, אבל מתוך הערכה רבה למקום של השילוח

שריידר באתר החדשות הישראלי באנגלית ILTV.¹ "המערב יכול לנצח", השיב לה מאריי, "אם הוא ילך בעקבות הדוגמה של ישראל. אנשים רבים שאני מכיר, שהם ותיקי מלחמות קודמות בישראל, אמרו לי לא פעם: 'אולי הדור הצעיר בישראל חלש. הם אוהבים מסיבות בתל-אביב, והם מבליים את זמנם באינסטגרם ובטיקטוק... מה יקרה אם נצטרך שוב להילחם באמת? האם הם יתעלו למשימה?'"

"החדשות המדהימות של הסכסוך הזה הן – וואו, איך שהם התעלו! צעירי וצעירות ישראל. וואו. וזו זכות גדולה לראות אותם, לפגוש אותם ולראות אותם מסורים למשימה הזו של הגנה על ארצם ועל עמם".

"האם לבני דורם בבריטניה, בצרפת, באמריקה, תהיה אותה יכולת עמידה אם תגיע שעת מבחן? אנשים אומרים: מה ישראל צריכה ללמוד מהמערב? אני אומר: מה המערב צריך ללמוד מישראל? הוא צריך ללמוד אומץ, נחישות, הישרדות. והרבה הרבה יותר אומץ, זה העיקר. אומץ מול אויבים. אומץ פיזי ומוסרי".

שמחתי בדבריו של מאריי, כי הוא מיקד את הזרקור על מה שבעיניי הוא תופעה מדהימה, מופלאה, מפתיעה ומעוררת השראה. ניסיתי, בגיליון הקודם וגם בזה, לסייע להנכיח את הגבורה הזו וההישגים הללו גם על גבי 'השילוח'. גם אחרי שהמתח הנורא של חזית בצפון ובדרום וחטופים בשבי אכזר יתפוגג, תעצומות הנפש שהתגלו בימים הללו לא תישכחנה. הן מלמדות אותנו משהו על עצמנו – ומאפשרות לנו להביט אל האופק בתקווה גדולה.

עד כה – ואני מקווה ובטוח שהוא יפתח לנו, כקוראים, אופקים חדשים וירענן את התבניות השגורות. ברכת הצלחה מעומק הלב שלוחה לו בזאת מן העורך-המייסד; אחריות חשובה מוטלת כעת על כתפיו, והצלחתו – הצלחת החברה הישראלית כולה.

*

ומשהו מענייני השעה, הקשורים במשימתו של 'השילוח'. בגיליון הראשון פרסמנו מאמר שהוא יקר בעיניי מאוד, אף שמעולם לא זכה לתשומת לב רבה: "להגן על בשורת החירות המערבית", פרי עטו של האינטלקטואל הבריטי השמרני דניאל ג'ונסון. המאמר חשוב, כי הוא עומד על נקודה מכריעה שלעתים טועים בה. הביקורת השמרנית על הלכי הרוח הרווחים באקדמיה ובתקשורת במערב, ביקורת החושפת את ערוותה המוסרית של ה'נעורות', אינה חתירה כנגד ה'מערביות', ובוודאי לא נגד ערכי החירות, אלא דווקא להפך: השמרנות מבקשת להגן על ההישגים הכבירים של התרבות המערבית, ושל מה שמכונה לעתים המסורת היהודית-נוצרית, המושתתים על הומניזם עמוק, הישגים שהפכו אותה לציוויליזציה המעניקה כבוד של ממש לאדם ומאפשרת לו את החירות ליצור ולשגשג.

מדוע דווקא אינטלקטואל בריטי היה צריך להזכיר זאת לנו, הקוראים את התנ"ך בשפת המקור? זו שאלה מרתקת, המתכתבת גם עם חלקה המרכזי של בריטניה במפעל הציוני, ושלא נרחיב בה כאן. אבל הנה, בימים אלה, השמיע אינטלקטואל בריטי שמרני אחר – דאגלס מאריי – את הדברים הנכוחים הבאים, בראיון לעיתונאית אמילי

1 ILTV's Viewpoint, 27 בפברואר 2024. ותודה לליאור לביא על הבאת הריאיון הזה לתודעת הציבור דובר העברית.